

Slutrapport

Ekonomiskt stöd till utvärdering av lokalt brottsförebyggande arbete

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har utvärderats med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå).

Brå publicerar ett urval av slutrapporterna på myndighetens webbplats för att sprida kunskap om goda exempel och hjälpa andra aktörer i deras brottsförebyggande arbete. Det här är en sådan rapport.

För sakuppgifter och slutsatser i dessa rapporter står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/ekostod

Utvärderad med stöd från:

Slutrapport av Brås ekonomiska stöd

Inledande sammanfattning

Utbildningar har genomförts med all förskolepersonal i Mora och Orsa utifrån Liten och Trygg. För att utvärdera satsningen har förskolepersonalen fått möjlighet att besvara webbenkäter. Dessa har kompletterats med telefonintervjuer samt statistik för orosanmälningar.

Resultatet visar att utbildningen har haft effekt och att kunskapen ökar i många avseenden. Andelen som svarar att det finns tydliga rutiner kring orosanmälningar och att man känner sig säker kring anmälningsituationen har ökat för båda kommunerna. Även kunskaper om brott mot barn och barns signaler vid utsatthet har ökat. Andelen som svarar att det finns en samsyn bland personalen om hur man ska agera vid misstanke om barn som far illa dock minskat i Orsa med 10%. I djupintervjuerna 2019 framkommer att flera önskar kompetensutveckling inom de områden som utbildningen tar upp. Flera är också positiva till den kunskapshöjande delen av Liten & Trygg och det tillhörande materialet.

I intervjuerna 2020 framkommer det att alla är positiva till materialet och utbildningen. I dessa intervjuer diskuteras också vad som kan göra arbetet långsiktigt, och här lyfts att det bör "komma uppifrån" – att någon har ansvar för att driva arbetet framåt. Annat som tas upp är att tid och resurser behövs för en långsiktighet.

Bakgrund

Det som har utvärderats är Mora och Orsa kommuners arbete med att höja kunskapen hos personalen på förskolorna i områdena brott och signaler, konsekvenser och bemötande och misstanke och anmälan samt att implementera de pedagogiska delarna av Brottsoffermyndighetens koncept Liten och Trygg i de kommunala förskolorna.

Insatsen har primärpreventiv ansats i kommunernas våldsförebyggande arbete i och med att det riktar sig brett mot alla förskolebarn och all förskolepersonal i kommunerna. Förhoppningen var att handledning till förskolan om barns utsatthet för brott, barns rättigheter och vuxnas skyldigheter skulle kunna bidra till att fler utsatta barn uppmärksammas och får hjälp. Den ger också barnen kunskap och trygghet att berätta för vuxna om de nu eller senare i livet utsätts för brott.

Ett av målen med den pedagogiska delen syftar till att barnen ska få sätta ord på känslor, lära sig om sina rättigheter och om kroppsliga gränser. När barn får arbeta med rättigheter, gränser och känslor i grupp stärks de också i att avbryta eller signalera om någon annan utsätts för brott. Övningarna tar också upp vad vuxna inte får göra mot barn.

Innan arbetet med Liten och Trygg startade var det få orosanmälningar som inkom till socialförvaltningen från förskolan. Vårt antagande var att orsaken till det låga antalet anmälningar kunde handla om kunskapsbrister hos förskolepersonalen i frågan och/eller bristande rutiner för att hantera misstanke om barn som far illa.

Förväntade resultat

- Majoriteten av förskolorna i kommunerna arbetar med materialet Liten och Trygg,
- Personalen får mer kompetens i att tidigt se signaler på våld och utsatthet hos barn,
- Personalen känner sig tryggare i att hantera situationer när barn signalerar utsatthet,
- Personalen känner till vilka rutiner som gäller vid barn som far illa,
- Deltagande förskolor tar fram eller uppdaterar en handlingsplan,
- Att fler utsatta barn uppmärksammas inom förskolan och att antalet orosanmälningar till socialtjänsten från förskolan därmed ökar.

Frågeställningar och metod

Utvärderingen skulle svara på följande frågor:

- Hur många av förskolorna i Mora och Orsa kommun arbetar med materialet Liten och Trygg?
- Upplever personalen att deras kunskap kring barn som utsätts för brott har ökat efter utbildningsinsatsen?
- Upplever personalen i högre utsträckning efter utbildningsinsatsen att de känner till vilka rutiner som gäller vid misstanke om barn som far illa?
- Har fler deltagande förskolor tagit fram eller uppdaterar en handlingsplan/rutin för orosanmälan?
- Uppmärksammas fler utsatta barn inom förskolan som därmed leder till att antalet orosanmälningar från förskolan till socialtjänsten ökar?

Vi valde att göra en kombination av både enkät och intervjuer för att få svar på våra frågor. Fördelen med det är att vi får både kvantitet och kvalitet i utvärderingen. En nackdel skulle kunna vara att enbart ett fåtal har blivit intervjuade.

Genomförande och deltagande aktörer

Upphandling skedde och Enkätfabriken fick uppdraget att utvärdera arbetet med Liten och Trygg.

Utvärderingen har bestått av en förmätning i Mora kommun i form av en webbenkät till all förskolepersonal som har kompletterats med telefonintervjuer med förskolepersonal. I Orsa hade utbildningen av personal redan ägt rum under slutet av 2018 och början av 2019 varför vi inte kunde göra en förmätning i Orsa. Även i Orsa har all kommunal förskolepersonal i blivit erbjuden att besvara webbenkäten.

Undersökningen genomfördes under februari/mars och november 2019 samt oktober/november 2020. Inledningsvis fick medarbetarna inbjudan att delta i webbenkät och inbjudan sändes per e-post. Webbenkäten gick ut till all förskolepersonal utifrån maillistor som skolledningen i de båda kommunerna tillhandahållit. Fyra påminnelseutskick genomfördes till de som vid tidpunkten för de aktuella utskicken inte hade svarat färdigt på

undersökningen. De som i webbenkäten svarade att de ville vara med även i en mer djupgående telefonintervju kontaktades för det. I tabellen nedan framgår datum för utskick samt påminnelser.

	Vår 2019	Höst 2019	Höst 2020
Inbjudan	2019-02-20	2019-10-28	2020-10-15
Påminnelse 1	2019-02-26	2019-11-04	2020-10-19
Påminnelse 2	2019-03-05	2019-11-11	2020-10-26
Påminnelse 3	2019-03-13	2019-11-18	2020-11-03
Undersökning stängd	2019-03-20	2019-12-04	2020-11-13

Svarsfrekvens

Svarsfrekvensen för vårens mätning i Mora 2019 var på 73% och något lägre under hösten 2019 då 59% av de som bjudits in till undersökningen också svarade. Under hösten 2020 sjönk svarsfrekvensen ytterligare till 41% i Mora kommun och 57% i Orsa. En anledning till den lägre svarsfrekvensen kan vara att coronaläget i kommunerna under hösten 2020 blev allvarligare.

I Orsa svarade 80% av de anställda på de offentliga förskolorna medan de privata fick länkar per förskola, istället för per anställd, varför vi inte kan redovisa en svarsfrekvens där.

Vår 2019	Urval	Svar	Svarsfrekvens
Mora kommun, offentlig	162	119	73%

Höst 2019	Urval	Svar	Svarsfrekvens
Mora kommun, offentlig	144	85	59%
Mora kommun, privat (antal skolor)	11	6	
Orsa kommun, offentlig	46	37	80%

Höst 2020	Urval	Svar	Svarsfrekvens
Mora kommun	163	67	41%
Orsa kommun, offentlig	53	31	57%

Vilka är uppföljningen eller utvärderingens huvudsakliga resultat?

På vilket sätt ska kunskapen från utvärderingen eller uppföljningen användas? Vad krävs för att andra ska kunna upprepa den brottsförebyggande insatsen som utvärderades? Är det möjligt att göra om utvärderingen eller uppföljningen? Går det att urskilja skillnader i resultat avseende kön hos dem som varit mottagare för åtgärderna?

Efter utbildningen uppger fler i Mora att de har ganska eller mycket tydliga rutiner kring orosanmälan. Den ökningen syns också i Orsa och för bägge kommunerna är det färre som i sista mätningen svarar nej på frågan om den förskolan de arbetar på har rutiner för orosanmälan.

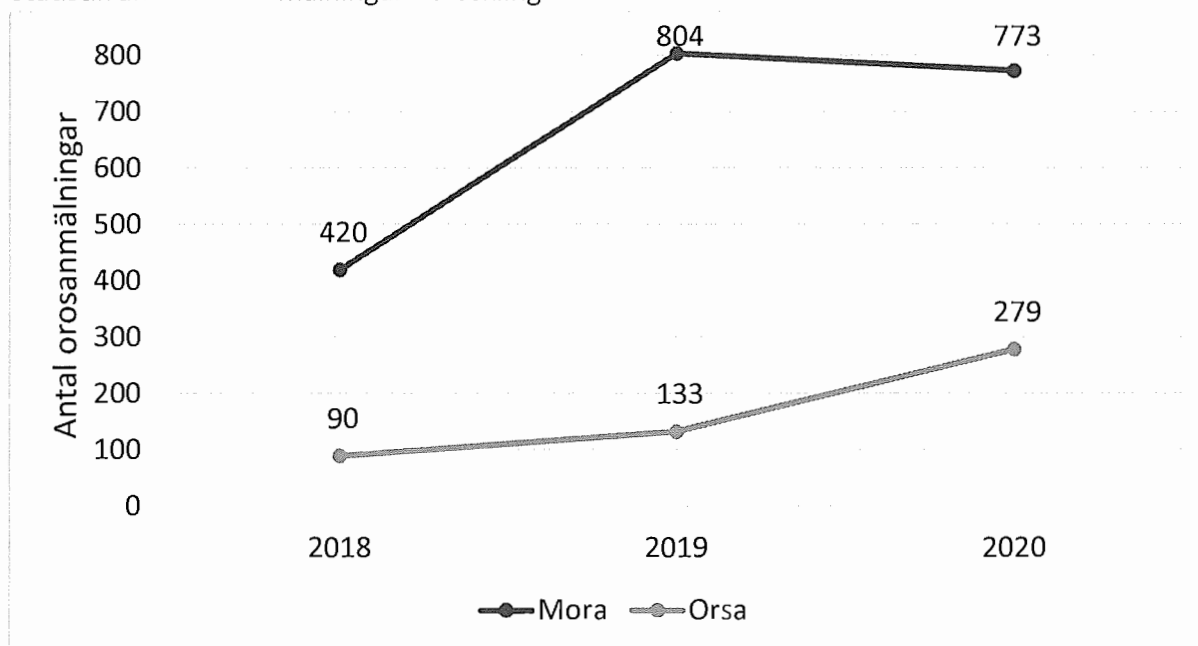
84% i såväl Mora som Orsa upplever att kunskaperna kring anmälningskyldigheten har ökat efter att utbildningen genomförts. De resultaten är bestående även efter andra mätningen. 80% av alla som genomfört utbildningen uppger att de efter utbildningen känner sig mer säkra kring anmälningsituationen för orosanmälan.

Statistik antal orosanmälningar

	Mora	Orsa
Totalt antal anmälningar under 2018	420	90
varav från förskola	3	-
varav från Barn- och Ungdomsförvaltningen	-	14
Totalt antal anmälningar under 2019	804	133
varav från förskola	4	3
varav från Barn- och Ungdomsförvaltningen	-	10
Totalt antal anmälningar under 2020 (fram till 31 okt)	773	279
varav från förskola	1	10
varav från Barn- och Ungdomsförvaltningen	-	-

Som framgår av statistiken för orosanmälningar så har det framförallt i Orsa skett en dramatisk ökning av orosanmälningar. En förklaring kan vara att det 2019/2020 har blivit en stabil arbetsgrupp som arbetar med barn och unga inom socialförvaltningen och att de även under våren 2020 bedrivit ett aktivt informationsarbete gentemot verksamheter i kommunen.

Statistik antal orosanmälningar utveckling

Även vad gäller brott mot barn upplever de tillfrågade att kunskapen ökat något eller mycket efter utbildningen. 87% i Mora och 90% i Orsa har svarat att deras kunskaper är bättre efter utbildningen.

Bland personalen i Mora är det efter utbildningen 86% som upplever att deras kunskaper omkring barns signaler om utsatthet ökat, motsvarande siffra för Orsa är 94%.

I Mora är det 23% som upplever att de har samma kunskaper vad gäller bemötandet av brottsutsatta barn som före utbildningen. 75% svarar att kunskaperna är bättre och 89% i Orsa upplever att deras kunskaper blivit bättre.

En något större andel i Mora än i Orsa som upplever att deras kunskaper om konsekvenser av våld är desamma som före utbildningen. Totalt svarar dock 78% att de är bättre efter. Motsvarande andel för Orsa är 88%.

Andelen som har använt materialet till Liten och Trygg för att prata med barn om deras rättigheter har ökat både i Orsa och Mora. Ökningen är störst i Mora, medan andelen som använt sig av materialet dock är större i Orsa vid sista mätningen.

Andelen som använder sig av något material (inkluderat även annat material än Liten och Trygg) i sin yrkesroll idag för att prata med barn om känslor, rättigheter och kroppsgränser är ungefär lika stor i Orsa som i Mora. De anställda i Mora använder sig av material i ungefär samma grad som vid mätningen i våras, medan andelen som använder sig av material i Orsa har minskat sedan vårens mätning. En orsak till varför användandet av de pedagogiska materialen minskat sedan vårens mätning skulle kunna vara att coronaläget blivit allvarligare i Orsa och Mora under hösten.

Av de som svarar att de använder sig av material i sin yrkesroll idag är det främst "Liten och Trygg" som används.

Några intervjupersoner förklarar vad de uppskattade med det pedagogiska materialet. "Det var bra! Lättillgängligt och mycket exempel. Sen kan man göra om det så det passar en själv, att anpassa till barnens ålder. Det var ett fritt material. Mycket av det har vi gjort innan som man kan ändra lite men det är bra med repetition också. Det var också lätt att läsa och förstå, och lätt att hitta. Bra indelat i olika områden."

”Boken som tillkom i materialet är väldigt bra.”

”Att lära barnen att sätta ord på känslorna gör att kommunikationen blir lättare och då slipper vi konflikter. De får också lära sig att olika personer upplever saker annorlunda så att de får större förståelse för varandra.”

En intervjuperson har kommenterat kring orosanmälningar. *”Bara att vi jobbar med det hela tiden, kontinuerligt. Att man diskuterar jättemycket. Det är så laddat. Vi vet att vi har det i vårt uppdrag. Är jättesvårt, pedagogerna träffar föräldrarna varje dag. Har bra kommunikation med alla föräldrar, jobbar mycket med det, sen blir det svårt när man måste anmäla. Vi vet att vi måste men det är svårt ändå. Är jobbigt. rör upp mycket känslor. Men vi vet vad vi måste göra, stå på barnens sida. Väldigt laddat och svårt. Diskutera, få mer kunskap. Bli säkrare på hur man får rutiner, möter vårdnadshavare, uttrycker sig. Då är det här materialet ett bra verktyg att titta på och diskutera. Också för pedagogerna.”*

Tre intervjupersoner beskriver vad de tror krävs för att arbetet med Liten och Trygg ska bli långvarigt inom förskolans verksamhet.

En av intervjupersonerna tar upp att det behöver, som nu, finnas några som är drivande ”uppifrån” för att arbetet ska bli långsiktigt.

”Dels så är det ju det stödet vi har fått uppifrån, från socialförvaltningen. Det är två drivande socionomer som håller i projektet i Mora kommun. Att det fortsätter. Att man fortsätter få föreläsningar och att de kommer ut till förskolorna. Vi har en bra dialog med dem, så det är inget problem. Men att man håller i det man börjat med så att det inte rinner ut i sanden. Liten och Trygg-materialet är ett av våra prioriterade områden under det här läsåret också. Är med i vår kvalitetsutveckling. Gäller förskolor i hela Mora kommun.”

Två av intervjupersonerna nämner att tid behövs, en nämner att det är en kostnadsfråga då vikarier behövs för att ordinarie personal ska hinna sätta sig in i materialet. Det tas också upp att det finns väldigt många olika material som alla är viktiga, och att det är svårt att ha tid för alla eller att veta hur man ska prioritera.

Vår förhoppning är att utvärderingens positiva resultat innebär att kommunerna väljer att fortsätta arbeta med att kontinuerligt kompetensutbilda förskolepersonal utifrån materialet i Liten och Trygg och att arbetet med att implementera de pedagogiska delarna av materialet också fortgår.

Det är möjligt att göra om utvärderingen utifrån den webbenkät som Enkätfabriken använt sig av för att undersöka om resultaten kvarstår över tid.

För att andra kommuner ska kunna upprepa den brottsförebyggande insatsen så ska de utgå från det material som är framtaget av Brottsoffermyndigheten och följa de tydliga instruktioner som finns där vad gäller den kunskapshöjande delen riktad till personal. För att komma igång och arbeta med det pedagogiska materialet krävs att det finns ett intresse från förskolans ledning och från förskolan själva att börja arbeta med materialet. Förankringsprocessen här är viktig och även att det sker en aktiv uppföljning. Vi tror att det bästa är om det finns någon som är ansvarig för att driva arbetet med Liten och Trygg i kommunerna och se till att implementeringen av de pedagogiska delarna genomförs och kunna hålla utbildningar för ny personal.